

УДК 336.2:339.5

JEL Classification: H20, H26, H39, F40

DOI: 10.31767/nasoa.3-4-2025.22

В. В. БОРСА,

доктор філософії (PhD) з економіки,

доцент кафедри фінансів,

Одеський національний економічний університет,

e-mail: xtrail.illich@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2436-7945>

М. І. МІРОШНІЧЕНКО,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,

Одеський національний економічний університет,

e-mail: mirom7@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8188-2539>

Організаційно-інформаційне забезпечення фіскальної безпеки шляхом модернізації митної системи

У статті досліджується організаційно-інформаційне забезпечення фіскальної безпеки шляхом модернізації митної системи. Метою дослідження є аналіз сучасного стану фіскальної безпеки митних органів України та визначення його ролі у зміцненні конкурентних позицій України в умовах цифровізації та євроінтеграції. Методика дослідження: статистичний аналіз динаміки модернізації митної системи з часів незалежності України. Результати дослідження: при здійсненні порівняльної характеристики основних положень Митних кодексів України станом на 01.11.2025 р., виявлено що найбільша кількість змін припадає на 2022 – 2023 роки; окремі показники спеціальної митної статистики декларування свідчать, що майже 100 % митних декларацій подаються та оформлюються в електронному вигляді, і цей процес стабільний за останні роки. Практична значущість дослідження: рекомендації щодо впровадження європейських стандартів для підвищення інституційної спроможності та інвестиційної привабливості митної системи України у забезпеченні фіскальної безпеки держави.

Ключові слова: мито, митна система, модернізація митної системи, організаційно-інформаційне забезпечення, фіскальна безпека держави, цифровізація.

V. V. BORSA,
Doctor of Philosophy (PhD) in Economics,
Associate Professor of the Department of Finance,
Odesa National Economic University,
e-mail: xtrail.illich@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2436-7945>

M. I. MIROSHNICHENKO,
Postgraduate student (third level of higher
education – educational and research),
Odesa National Economic University,
e-mail: mirom7@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-8188-2539>

Organizational And Informational Provision Of Fiscal Security Through Modernization Of The Customs System

The article examines the organizational and informational support of fiscal security through the modernization of the customs system. The purpose of the study is to analyze the current state of fiscal security of the customs authorities of Ukraine and determine its role in strengthening the competitive positions of Ukraine in the context of digitalization and European integration. Research methodology: statistical analysis of the dynamics of modernization of the customs system since the independence of Ukraine. Research results: when carrying out a comparative characteristic of the main provisions of the Customs Codes of Ukraine as of 01.11.2025, it was found that the largest number of changes falls on 2022 – 2023; individual indicators of special customs statistics of declaration indicate that almost 100% of customs declarations are submitted and processed electronically, and this process has been stable in recent years. Practical significance of the study: recommendations for the implementation of European standards to increase the institutional capacity and investment attractiveness of the customs system of Ukraine in ensuring the fiscal security of the state.

Keywords: *customs, customs system, modernization of the customs system, organizational and information support, fiscal security of the state, digitalization.*

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки, зростання обсягів міжнародної торгівлі, цифровізації фінансових потоків та посилення зовнішніх і внутрішніх загроз фінансова безпека держави набуває особливої актуальності. В Україні проблема забезпечення фінансової безпеки ускладнюється тривалими структурними дисбалансами економіки, значною часткою тіньового сектору, недосконалістю податкового й митного адміністрування, а також викликами, пов'язаними з воєнною агресією та необхідністю наповнення державного бюджету.

Митна система є одним із ключових інститутів формування доходної частини бюджету та важливим елементом механізму забезпечення фінансової безпеки. Водночас її функціонування супроводжується низкою проблем, серед яких: застарілі організаційні підходи до управління, фрагментарність інформаційних ресурсів, недостатній рівень автоматизації митних процедур, обмежена міжвідомча інформаційна взаємодія, корупційні ризики та низька ефективність системи управління ризиками. У сукупності це знижує здатність митних органів своєчасно виявляти та нейтралізувати загрози фінансовій безпеці держави.

Особливої уваги потребує організаційно-інформаційне забезпечення митної діяльності, оскільки саме воно визначає якість управлінських рішень, прозорість митних процедур та ефективність контролю за переміщенням товарів і фінансових потоків через митний кордон. Недостатній рівень інтеграції сучасних цифрових технологій, аналітичних інструментів і єдиних інформаційних платформ обмежує можливості митної системи виконувати фіскальну, регуляторну та безпекову функції в повному обсязі.

У цьому контексті модернізація митної системи, спрямована на вдосконалення її організаційної структури та інформаційного забезпечення, розглядається як необхідна умова посилення фіскальної безпеки України. Проте на сьогодні відсутній комплексний підхід до обґрунтування напрямів такої модернізації з урахуванням сучасних ризиків, потреб державних фінансів та кращих міжнародних практик. Це зумовлює актуальність наукового дослідження проблем організаційно-інформаційного забезпечення фіскальної безпеки шляхом модернізації митної системи та визначення ефективних механізмів її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем модернізації митної системи та формування фіскальної складової митної безпеки України зробили наукові праці провідних вітчизняних учених і практиків. У їхніх дослідженнях розглядаються теоретико-методологічні засади функціонування митної системи, інституційні механізми забезпечення митної та фіскальної безпеки, а також практичні аспекти реформування митних органів в умовах євроінтеграції та цифрової трансформації державного управління.

Зокрема, праці, О. П. Гребельника [1], І. Г. Бережнюка [2] та інших присвячені системному аналізу митної політики держави, ролі митних органів у забезпеченні економічної та фіскальної безпеки, а також удосконаленню митного адміністрування. У праці М. О. Слатвінської та Г. В. Вдовіної [3] розкрито проблеми і перспективи здійснення митного контролю. Дослідження П. В. Пашко [2], А. І. Крисоватого [4] та інших акцентують увагу на фінансово-економічних аспектах митної справи, проблемах наповнення державного бюджету та підвищення ефективності митних платежів, митного постаудиту.

Разом із тим, незважаючи на значний науковий доробок зазначених авторів, подальшого поглиблення потребують питання комплексного організаційно-інформаційного забезпечення фіскальної безпеки в умовах модернізації митної системи, зокрема з урахуванням викликів воєнного стану, глобалізації та цифровізації економіки. Це обумовлює актуальність подальших наукових досліджень у даному напрямі та необхідність розроблення прикладних рекомендацій щодо підвищення ефективності митної системи як ключового інструменту забезпечення фіскальної безпеки України.

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційно-інформаційного забезпечення фіскальної безпеки держави на основі модернізації митної системи, з урахуванням сучасних викликів, цифровізації митних процедур та підвищення ефективності митного адміністрування.

Виклад основного матеріалу. Організаційно-інформаційне забезпечення фіскальної безпеки митними органами – це система, яка включає структуру управління митними органами та інформаційні ресурси, що використовуються для їхнього планування, розподілу, контролю та аналізу. Ключовими елементами цієї системи є безперечно Міністерство фінансів України (далі – Мінфін),

як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову, бюджетну та боргову політику, державну політику у сфері міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів, забезпечує формування та реалізацію єдиної державної митної політики, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства [5], та митні органи, як Державна митна служба України (далі – Держмитслужба), що реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи [6], митниці та митні пости, а також офіційні інформаційні ресурси, такі як Єдина інформаційна система митних органів (далі – ЄАІС).

За часів розбудови митної системи України, митні органи постійно змінювалися, як і центральні органи виконавчої влади (Державний митний комітет України, Державна митна служба України, Міністерство доходів та зборів України, Державна фіскальна служба України), так і митниці та митні пости. З 01.07.2021 Держмитслужба розпочала свою роботу у форматі єдиної юридичної особи. Забезпечення функціонування у форматі єдиної юридичної особи було передбачено відповідно до Указу Президента України від 08.11.2019 № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» та Меморандуму про економічну та фінансову політику з Міжнародним валютним фондом. Цей механізм являється необхідним для забезпечення можливості централізованої розробки політики відомства, уніфікованого організаційного спрямування, стратегічного і оперативного планування та дослідження дотримання законодавства. На виконання цього завдання утворено 26 митниць як відокремлених підрозділів Держмитслужби, із них 24 митниці за адміністративно-територіальним устроєм України. Функціонування Держмитслужби у форматі єдиної юридичної особи посилює нагляд апарату Держмитслужби за стратегічними напрямками, із застосуванням концепції делегування повноважень для прийняття рішень.

Наразі система митних органів знову зазнала змін з метою оптимізації діяльності та підвищення ефективності роботи Держмитслужби. Здійснено реорганізацію низки територіальних органів. Таке рішення спрямоване на раціональне використання ресурсів і посилення інституційної спроможності митниць у регіонах, де забезпечено стабільну діяльність. Реорганізація враховує фактичні обставини, пов'язані з неможливістю повноцінного функціонування деяких митниць та забезпечення концентрації управлінських і кадрових ресурсів у дієздатних підрозділах. Так, наразі система митних органів нараховує 21 митницю, які побудовані за адміністративно-територіальним принципом України. Кожна митниця включає зону діяльності певної адміністративної одиниці, за виключенням, Київська митниця – зона діяльності м. Київ та Київська область; Південно-Східна митниця – зона діяльності Дніпропетровська, Донецька та Луганська області; Південна митниця – зона діяльності Миколаївська та Херсонська області, Автономна Республіка Крим та м. Севастополь.

ЄАІС – це складна, багатофункціональна автоматизована система, що об'єднує всі інформаційні ресурси Держмитслужби, забезпечуючи електронний документообіг, управління митними процедурами, контроль за товарами та транспортними засобами і взаємодію з іншими державними органами й міжнародними партнерами, керуючись принципами автоматизації та захисту

даних. Вона є основою для цифровізації митної справи в Україні, від митного оформлення до збору статистики та управління ризиками, і складається з центральних та локальних підсистем.

Одним із ключових процесів для фіскальної безпеки держави, є модернізація митної системи, що включає цифровізацію (е-митниця, АРМ, блокчейн) для прозорості, автоматизацію процесів (швидше оформлення, менше корупції), впровадження ризик-менеджменту, посилення контролю за товарообігом, гармонізацію із міжнародними стандартами та посилення боротьби з контрабандою, що в результаті збільшує надходження до бюджету, захищає від тіньової економіки та сприяє міжнародній торгівлі, забезпечуючи стабільність фінансової системи держави.

В 2014 році Уряд України ухвалив Національну економічну стратегію доходів на період до 2030 року (далі – Національна стратегія) [7] з метою посилення фіскальної спроможності завдяки, зокрема, й перезавантаженню митних органів відповідно до сучасних викликів та європейських стандартів. Трансформація охоплює різні сфери діяльності митних органів: від атестації, проходження служби і звільнення посадових осіб до впровадження новітніх програмних продуктів, відмови від неефективних практик і набуття Держмитслужбою нових функцій.

В розрізі напрямів Національної стратегії визначено 104 заходи податкового адміністрування, 70 заходів податкової політики, 21 захід митного адміністрування та 12 заходів митної політики. В свою чергу, в розрізі головних виконавців Операційного плану реалізації Національної стратегії найбільше заходів передбачено для Мінфіну – 89 заходів, Державної податкової служби України (далі – ДПС) – 81 захід та Держмитслужби – 21 захід [8].

Серед ключових досягнень у реалізації Національної стратегії за митним напрямом за результатами 2024 року є:

- прийнятий 17.09.2024 року Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів» з метою формування дієвого базису для зниження рівня корупційних проявів шляхом впровадження прозорого конкурсного відбору очільника Держмитслужби, а також встановлення особливостей вступу на службу, проходження та припинення служби в митних органах;
- забезпечено розробку нових та актуалізацію діючих інструментів з управління ризиками, удосконалено підходи до застосування системи управління ризиками (далі – СУР), у тому числі з метою обрання форм та обсягів митного контролю, аналізу попередньої інформації, використання СУР після випуску товарів;
- 22.04.2024 року Україна розпочала застосування Фази 5 Нової комп'ютеризованої транзитної системи (далі – New Computerized Transit System, NCTS), впровадивши наступний етап митної реформи. Було досягнуто відчутного прогресу у застосуванні NCTS та у розвитку програми авторизованих економічних операторів (далі – АЕО);
- у травні 2024 року Держмитслужба офіційно стала партнером Програми Всесвітньої митної організації з протидії корупції та сприяння доброчесності у митній сфері (A-CIP), що сприятиме покращенню бізнесового та правоохоронного клімату для транскордонного співробітництва шляхом

посилення доступу до антикорупційних інструментів, ресурсів та досвіду Всесвітньої митної організації (далі – ВМО) та 186 її членів.

З метою забезпечення підтримки і подальшого цифрового розвитку ефективної та прозорої системи управління державними фінансами для модернізації митної системи:

- забезпечено електронні інформаційні ресурси митних органів антивірусним захистом, захистом від мережових атак, запобігання несанкціонованому доступу завдяки проведеним заходам з кібербезпеки;
- затверджено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС [9].

У Звітах про прогрес України в межах Пакета розширення ЄС 2023 року та 2024 року Європейська комісія надала високу оцінку готовності України щодо виконання розділу 29: Митний союз – 4-й рівень підготовки (з 5 можливих). Крім цього, Україна також показала найвищий рівень прогресу за розділом «Митний союз» порівняно з іншими країнами – кандидатами на вступ в ЄС.

Наближення митного законодавства України до актів права ЄС здійснюється на виконання зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), в частині наближення митного законодавства України до митного законодавства ЄС згідно з Додатком XV до цієї Угоди та з урахуванням необхідності забезпечення відповідності критеріям країни-кандидата на вступ до Європейського союзу.

До прийняття Національної стратегії протягом 2022 та 2023 років вже було внесено суттєві зміни до Митного кодексу України для досягнення європейських стандартів та інтеграції у єдиний митний простір ЄС, зокрема врегульовано процедуру складання митних декларацій на товари, які класифікуються у межах однієї товарної позиції згідно з УКТ ЗЕД, надано можливість користуватися спрощеннями під час здійснення митних формальностей усім надійним підприємствам, а не тільки АЕО, запроваджено механізм, аналогічний тому, що функціонує в ЄС, видання рішень митними органами, оцінки відповідності та моніторингу відповідності, а також правила внесення змін, перегляду, скасування, анулювання рішень та застосування «права бути почутим», запроваджено процедуру кінцевого використання тощо. Також були внесені зміни з питань використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту [10; 11].

Наприклад, положення Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу», прийнятого з метою гармонізації митного законодавства України із законодавством ЄС, передбачають, у тому числі:

- запровадження концепції митного представництва, аналогічну тій, що функціонує в країнах ЄС;
- поступовий перехід на систему авторизацій для митних брокерів, утримувачів митних складів, складів тимчасового зберігання та інших (єдина система критеріїв та умов для всіх митних авторизацій (дозволів));

- апровадження європейської моделі розмежування типів митних складів та розширення переліку дозволених на них операцій (митним складам надається можливість розширити спектр своїх послуг);

- запровадження європейського підходу щодо застосування митних режимів, зокрема, використання авторизацій для поміщення товарів в окремі митні режими, а саме: тимчасового ввезення, переробки на митній території, переробки за межами митної території, імпорту (в частині процедури кінцевого використання).

Даний Закон України набув чинності 19 квітня 2025 року. [12] Наразі триває робота щодо підготовки та реалізації проектів підзаконних нормативно-правових актів щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу (далі – УСС) [13].

Також, Мінфіном спільно з Держмитслужбою, Офісом підтримки реформ при Мінфіні та за підтримки міжнародних партнерів, зокрема проекту EU4PFM, проводиться робота з підготовки проекту нового МКУ. Ключовим напрямком є підготовка нової редакції МКУ, який буде базуватись на положеннях УСС. З метою організації роботи з підготовки проекту нового МКУ утворені експертні команди з підготовки окремих структурних одиниць проекту нового МКУ, координаційну та організаційно-технічну команди та команду із забезпечення експертної підтримки перекладу актів права ЄС (acquis ЄС), які входять до переговорного розділу 29 «Митний союз». Також затверджено алгоритм дій членів цих команд, для кожної експертної команди надано робочі та кореляційні таблиці для подальшого опрацювання більш ніж 1 400 статей, що включають в себе ключові регламенти ЄС, підготовлено базовий глосарій; готуються чернетки відповідних структурних одиниць проекту. До складу команд включено представників Мінфіну, Держмитслужби, експертів проекту EU4PFM та Команд офісу підтримки реформ при Мінфіні. Планується прийняття нового МКУ вже наприкінці 2026 року – початку 2027 року.

З 1991 року, з часів незалежності України, було прийнято три МКУ. З 01 червня 2012 року, протягом більше 13 років, діє вже третій МКУ. В таблиці 1 представлена порівняльна характеристика МКУ.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика основних положень
Митних кодексів України станом на 01.11.2025 року**

	Перший Митний кодекс	Другий Митний кодекс	Третій Митний кодекс
Закон України	від 12.12.1991 № 1970-XII	від 11.07.2002 № 92-IV	від 13.03.2012 № 4495-VI
Набрання чинності (вступ в дію)	01.01.1992	01.01.2004	01.06.2012
Дія	01.01.1992 – 01.01.2004 (12 років)	01.01.2004 – 01.06.2012 (8,5 років)	01.06.2012 по т.ч.
Розділи	11	21	21
Глави	24	67	83

	Перший Митний кодекс	Другий Митний кодекс	Третій Митний кодекс
Статті (первинні)	164	432	590
Офіційне тлумачення КСУ		Рішення КСУ (2 рішення): N 6-рп/2007 від 09.07.2007 та N 10-рп/2008 від 22.05.2008	Рішення КСУ (5 рішень): 1) №1-рп/2015 від 31.03.2015; 2) №3-р(II)/2021 від 21.07.2021; 3) № 5-р(II)/2023 від 05.07.2023; 4) №6-р(I)/2023 від 06.09.2023; 5) № 1-р(II)/2025 від 15.01.2025}
Кількість змін	14	27	89

Джерело: складено авторами на підставі [14-16]

Станом на 01 листопада 2025 року в МКУ 2012 року, більше ніж за 13 років, вже було внесено майже 90 змін та здійснено 5 тлумачень рішеннями Конституційного Суду України. Як видно з рис.1. найбільше змін відбулося в 2022 та 2023 роках [16].

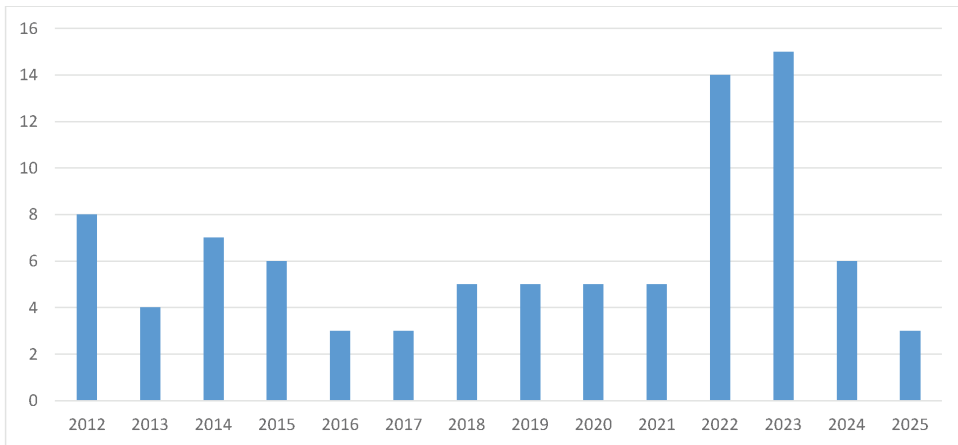

Рис.1. Кількість змін до МКУ 2012 року по рокам (станом на 01.11.2025)

Джерело: складено авторами на підставі [16]

На даний час українська митниця вже досягла високого рівня автоматизації процесів – майже 100,0% митних декларацій подаються та оформлюються в електронному вигляді, і цей процес стабільний за останні 5 років більше 99,0%[17]. В таблиці 2 відображені окремі показники спеціальної митної статистики декларування.

Таблиця 2

Окремі показники спеціальної митної статистики декларування

Показник	Одиниця виміру	2020	2021	2022	2023	Січень-листопад 2024	Січень-листопад 2025
Оформлено митних декларацій (за формою ЄАД)	тис. шт.	4 464,60	5 159,30	3 532,80	3 518,70	3 443,10	3 606,40
Оформлено електронних митних декларацій (за формою ЄАД)	тис. шт.	4 314,00	5 006,50	3 499,80	3 502,30	3 430,20	3 593,20
	%	96,63	97,04	99,07	99,53	99,63	99,63
Кількість осіб-резидентів, які перебувають на централізованому обліку	тис. осіб	147,40	161,00	180,70	196,30	208,80	221,00

Джерело: складено авторами на підставі [18]

Як видно із таблиці 2 та рисунка 2, не зважаючи на падіння кількості оформлених митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа (далі – ЄАД) під час воєнного стану на 27,0%, за цей період кількість осіб-резидентів, які перебувають на централізованому обліку в митних органах України виросла на 30,0% та постійно зростає. Наразі їх кількість становить більше 220,0 тис. осіб.

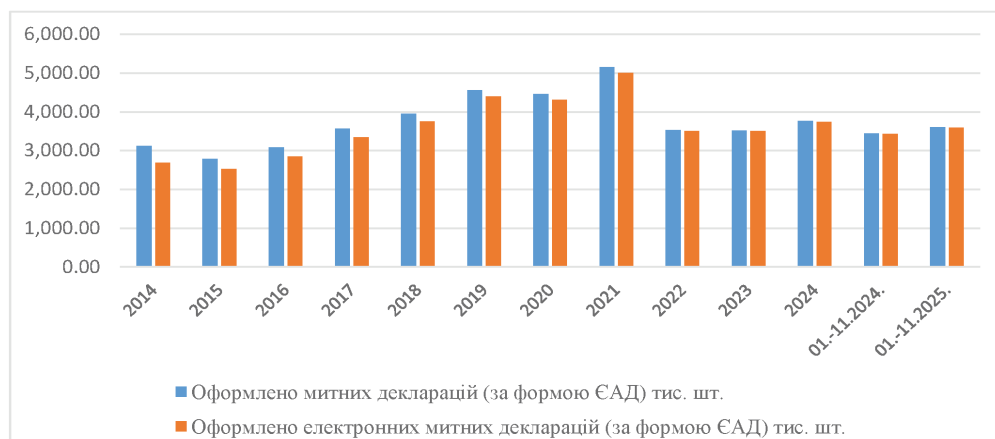

Рис.2. Кількість оформлених митних декларацій за 2014 – 2025 роки

Джерело: складено авторами на підставі [18]

На сьогодні фіскальна безпека держави в контексті митного адміністрування має наступну тенденцію. Так, за 11 місяців 2025 року товарообіг України склав 112,2 млрд. дол. США. Протягом січня-листопада 2025 року в Україну імпортували товарів на суму 75,4 млрд. дол. США, а експортували – на 36,8 млрд. дол. США. При цьому оподаткований імпорт склав 57,6 млрд. дол. США, що становить 76% загальних обсягів імпортованих товарів. Податкове навантаження на 1 кг оподаткованого імпорту у січні-листопаді 2025 року склало 0,52 дол. США/кг. Країни, з яких найбільше імпортували товарів до України: Китай – 17 млрд. дол. США, Польща – 7,1 млрд. дол. США і Німеччина – \$5,9 млрд. Експортували з України найбільше до: Польщі – на 4,6 млрд. дол. США, Туреччини – на 2,5 млрд. дол. США, Німеччини – на 2,2 млрд. дол. США. У загальних обсягах ввезених у січні-листопаді 2025 року товарів 67% склали такі категорії товарів: машини, устаткування та транспорт – 30,2 млрд. дол. США, при митному оформленні зазначених товарів до бюджету сплачено 185,8 млрд. грн., що складає 29% надходжень митних платежів; продукція хімічної промисловості – 11,4 млрд. дол. США, при митному оформленні зазначених товарів до бюджету сплачено 89,0 млрд. грн., що складає 14% надходжень митних платежів; паливно-енергетичні – \$9,4 млрд. дол. США, при митному оформленні зазначених товарів до бюджету сплачено 188,4 млрд. грн., що складає 29% надходжень митних платежів. До трійки найбільш експортованих з України товарів увійшли: продовольчі товари – 20,4 млрд. дол. США; метали та вироби з них – 4,3 млрд. дол. США; машини, устаткування та транспорт – 3,4 млрд. дол. США. За 11 місяців 2025 року при митному оформленні експорту товарів, на які встановлене вивізне мито, до бюджету сплачено 1,2 млрд. грн. [18]. Наведена статистика свідчить про стійку імпортозалежну модель зовнішньоекономічної діяльності України та визначальну роль митного адміністрування у формуванні фіскальної безпеки держави. В цьому аспекті визначальну роль відіграє цифровізація.

Як наголошує група науковців П. В. Пашко, О. П. Гребельник та інші, здійснюючи етапізацію розвитку митної системи, в умовах посилення інтеграційних процесів діджиталізація митних відносин є основним завданням розвитку митної системи держави в умовах сьогодення.[1] Тоді як інтеграція України до Європейського Союзу проголошена пріоритетним напрямом зовнішньополітичного курсу нашої держави.[2, с. 114]

Не менш важливим є забезпечення ефективного митного контролю на чому акцентують увагу Слатвінська М. О. та Вдовіна Г. В. Вони відмічають, що для України необхідною залишається актуалізація положень Митного кодексу в частині митного пост-аудиту на засадах врахування «...положень асоціації України з Європейським союзом та необхідності адаптації національного митного законодавства до митного законодавства Європейського союзу, врахування відповідних рекомендацій і стандартів Всесвітньої митної організації та Світової організації торгівлі...» та наводять низку рекомендацій щодо усунення недоліків митного контролю серед яких відмічають необхідність «...запровадження та ефективної роботи порталу відкритих даних, автоматичних сервісів для класифікації та інтеграції з базами інших країн; функціонування єдиної системи електронного документообігу між державними органами з метою пришвидшення процесу обміну інформацією; перегляду системи управління ризиками та відкриття системи бізнес-аналітик...» [3] тощо. На важливості налагодження роботи митного постаудиту в Україні наголошує також К. Крисовата [4].

Загалом погоджуючись з вище зазначеною позицією авторів, слід відмітити, що актуалізація положень Митного кодексу України в частині митного пост-аудиту зумовлюється сукупністю інституційних, правових та економічних чинників, що визначають сучасні трансформації системи митного контролю й відповідають стратегічним цілям європейської інтеграції, модернізації митної служби та забезпечення балансу між фіскальними інтересами держави і сприянням міжнародній торгівлі. Рекомендації та стандарти Всесвітньої митної організації, зокрема положення Переглянутої Кіотської конвенції та Рамкових стандартів безпеки і сприяння світовій торгівлі (SAFE Framework), орієнтують митницю на перенесення акцентів контролю на постконтрольні заходи, що ґрунтуються на аналізі ризиків, аудиторських методах та партнерських відносинах з добросовісним бізнесом. Такі ж підходи підтримуються і Світовою організацією торгівлі, зокрема в межах Угоди про спрощення процедур торгівлі, яка вимагає забезпечення прозорості, передбачуваності та мінімізації адміністративного тиску при одночасному збереженні належного рівня фіскальної безпеки. В реаліях сьогодення актуалізація інституту митного пост-аудиту є важливою з позицій протидії митним правопорушенням, ухилення від сплати митних платежів та використання складних схем заниження митної вартості після завершення митного оформлення.

Висновок. Перспективи України в частині інтеграції у митний ІТ-простір ЄС значні. Євроінтеграція – це не просто деклароване гасло, а комплексна стратегія, що вимагає системних реформ та імплементації конкретних заходів для наближення України до стандартів ЄС. Два роки поспіль митна сфера України отримує високі оцінки Єврокомісії у Висновку щодо заявки України на членство в ЄС, зокрема, і завдяки успішній діджиталізації. Європейські партнери високо оцінили прогрес у цифровізації митних процесів в Україні, що є важливим сигналом для майбутньої інтеграції. Митний союз об'єднує країни, водночас мовні особливості потребують прискіпливого узгодження термінів. З цим українська митниця зіштовхнулася, готуючи проект нового МКУ на основі законодавства ЄС. Українська митниця прагне бути зрозумілою, швидкою та прогнозованою. Цифровізація – це ключ до якісних змін, які роблять Україну сильнішою.

Модернізація митниці – це не лише технологічний процес, а й стратегічний крок до забезпечення фінансової стабільності та захисту економічних інтересів держави від тіньових потоків, що є життєво важливим в умовах сучасних викликів.

З метою удосконалення організаційно-інформаційного забезпечення фіскальної безпеки держави та подальшої модернізації митної системи доцільно реалізувати наступні рекомендації: розвивати інформаційно-аналітичну складову ЄАІС через інтеграцію сучасних інструментів бізнес-аналітики, штучного інтелекту та прогнозного моделювання ризиків з метою підвищення якості управлінських рішень і своєчасного виявлення загроз фіскальній безпеці; поглибити міжвідомчу та міжнародну інформаційну взаємодію шляхом створення єдиних електронних платформ обміну даними між митними, податковими, правоохоронними органами та митними адміністраціями країн ЄС, що сприятиме зменшенню корупційних ризиків і тіньових схем; прийняти нову редакцію Митного кодексу України, який буде гармонізований з Митним кодексом ЄС (УСС), із закріпленням єдиних процедур авторизацій, митного

представництва, митного пост-аудиту та ризик-орієнтованого контролю. Окреслені пропозиції дозволять пришвидшити митні формальності та покращити взаємодію митниці і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що сприятиме зміцненню фіскальної безпеки держави.

Перспективою подальших досліджень в цьому напрямку є інституційне забезпечення діяльності митних органів.

Список використаних джерел

1. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / [Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушко-ва О. Є. та ін.] ; за ред. д.е.н., професора О. П. Гребельника. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 266 с. (Серія«Податкова та митна справа в Україні»; т. 170). URL: <https://ir.dpu.edu.ua/entities/publication/dd2950b7-0245-4874-af7c-ffd25e27d328>
2. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
3. Слатвінська М. О. Вдовіна Г. В. Проблеми та перспективи здійснення митного контролю в Україні. Науковий вісник ОНЕУ. № 1-2 (274-275), 2020 С. 80-92. URL:<https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc79467d-cca0-4f65-911e-856deb8e83bb/content>
4. Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди. Монографія / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 1011 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/items/1f4497f6-6d7c-4a07-9244-9d153a7e363e>
5. Положення про Міністерство фінансів України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375. URL: <http://surl.li/owkccu>
6. Положення про Державну митну службу України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 227. URL: <http://surl.li/gnqljg>
7. Національна економічна стратегія на період до 2030 року: затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF>
8. Звіт про стан виконання Національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 році. URL: <https://surl.li/vdsrho>
9. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС: затверджений наказом Міністерства фінансів України від 09.02.2024 № 63. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi-4448
10. Конвенція про процедуру спільного транзиту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>
11. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту: Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>
12. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20>
13. Митний кодекс ЄС (UCC). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212>
14. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 № 92-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-IV#Text>
15. Митний кодекс України: Закон України від 12.12.1991 № 1970-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text>

16. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
17. Цифровізація митниці: стабільність у нестабільному світі. URL: <https://sensor.net/ua/b3545706>
18. Офіційний сайт Держмитслужби. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>.

References

1. Rozvytok mytnoi polityky Ukrainy v konteksti realizatsii ekonomichnoi funktsii derzhavy [Development of Ukraine's customs policy in the context of implementing the economic function of the state]: monohrafiia / [Hrebelnyk O. P., Pashko P. V., Shevchuk S. V., Sushkova O. Ye. ta in.]; za red. d.e.n., profesora O. P. Hrebelnyka. Irpin: Universytet DFS Ukrainy: [monograph / [Grebelynyk O. P., Pashko P. V., Shevchuk S. V., Sushkova O. E. and others]; edited by Doctor of Economics, Professor O. P. Grebelynyk. Irpin: University of the State Fiscal Service of Ukraine]. (Series "Tax and Customs Affairs in Ukraine"; vol. 170), 2021. 266 s. (Serii«Podatkova ta mytna sprava v Ukraini»; t. 170)] URL: <https://ir.dpu.edu.ua/entities/publication/dd2950b7-0245-4874-af7c-ffd25e27d328> [in Ukrainian].
2. Berezhnyuk I. G. Mytne rehuliuвання Ukrainy: natsionalni ta mizhnarodni aspekty [Customs regulation of Ukraine: national and international aspects]: monohrafiia. Dnipropetrovsk : Akademiia mytnoi sluzhby Ukrainy [monograph / I. G. Berezhnyuk. Dnipropetrovsk: Academy of Customs Service of Ukraine]. 2009. 543 p. [in Ukrainian].
3. Slatvinska M. O. & Vdovina G. V. (2020). Problemy ta perspektyvy zdiisnennia mytnoho kontroliu v Ukraini. [Problems and prospects of customs control in Ukraine]. *Naukovyi visnyk ONEU – Scientific Bulletin of the ONEU*. 2020. №. 1-2 (274-275), P. 80-92. URL: <https://dSPACE.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc79467d-cca0-4f65-911e-856deb8e83bb/content> [in Ukrainian].
4. Moderni finansy: hlobalni vyklyky i suchasni trendy [Modern Finance: Global Challenges and Modern Trends.]. Monohrafiia / za red. d.e.n., prof. A. I. Krysovatoho. Ternopil: Ekonomichna dumka [Monograph / edited by Doctor of Economics, Prof. A. I. Krysovaty. Ternopil: Economic Thought]. 2024. 1011 s. URL: <https://dSPACE.wunu.edu.ua/items/1f4497f6-6d7c-4a07-9244-9d153a7e363e> [in Ukrainian].
5. Polozhennia pro Ministerstvo finansiv Ukrainy [Regulations on the Ministry of Finance of Ukraine]: zatverdzheno postanovoiou Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.08.2014 № 375 – approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 20, 2014 No. 375. URL: <http://surl.li/owkccu> [in Ukrainian].
6. Polozhennia pro Derzhavnu mytnu sluzhbu Ukrainy [Regulations on the State Customs Service of Ukraine]: zatverdzheno postanovoiou Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.03.2019 № 227. – approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.03.2019 No. 227. URL: <http://surl.li/gnqljg> [in Ukrainian].
7. Natsionalna ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku [National Economic Strategy for the period until 2030]: zatverdzhena postanovoiou Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2021 r. № 179. – approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 3, 2021 No. 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF> [in Ukrainian].
8. Zvit pro stan vykonannia Natsionalnoi stratehii dokhodiv do 2030 roku u 2024 rotsi. [Report on the status of implementation of the National Revenue Strategy until 2030 in 2024.] URL: <https://surl.li/vdsrho> [in Ukrainian].
9. Dovhostrokovyi natsionalnyi stratehichniy plan tsyfrovoho rozvytku, tsyfrovyykh transformatsii i tsyfrovizatsii Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy ta yii terytorialnykh pidrozdiliv na osnovi Bahatorichnoho stratehichnoho planu elektronnoi mytnytsi YeS [Long-term national strategic plan for digital development, digital transformation and

-
-
- digitalization of the State Customs Service of Ukraine and its territorial divisions based on the EU Multiannual Strategic Plan for Electronic Customs]: zatverdzhenyi nakazom Ministerstva finansiv Ukrainy vid 09.02.2024 № 63. – approved by Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 09.02.2024 No. 63. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_skhvaliv_strategichnii_plan_tsifrovizatsii_derzhmitsluzhbi-4448[in Ukrainian].
10. Konventsiiia pro protseduru spilnoho tranzytu. [Convention on the common transit procedure]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> [in Ukrainian].
 11. Pro pryiednannia Ukrainy do Konventsii pro protseduru spilnoho tranzytu [On Ukraine's accession to the Convention on the Common Transit Procedure]: Zakon Ukrainy vid 30.08.2022 № 2555-IX. – Law of Ukraine dated 08/30/2022 No. 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> [in Ukrainian].
 12. Pro vnesennia zmin do Mytnoho kodeksu Ukrainy shchodo implementatsii deiakykh polozhen Mytnoho kodeksu Yevropeiskoho Soiuzu [On Amendments to the Customs Code of Ukraine regarding the implementation of certain provisions of the Customs Code of the European Union]: Zakon Ukrakhny vid 22.08.2024 № 3926-IX – Law of Ukraine dated 08/22/2024 No. 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20> [in Ukrainian].
 13. Mytnyi kodeks YeS (UCC). [EU Customs Code (UCC).] URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212>
 14. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 11.07.2002 № 92-IV. Law of Ukraine No. 92-IV of 11.07.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-IV#Text> [in Ukrainian].
 15. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 12.12.1991 № 1970-KhII Law of Ukraine No. 1970-XII dated 12.12.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1970-12#Text> [in Ukrainian].
 16. Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI. Law of Ukraine dated 13.03.2012 No. 4495-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> [in Ukrainian].
 17. Tsyfrovizatsiia mytnytsi: stabilnist u nestabilnomu sviti.[Digitalization of customs: stability in an unstable world.] URL: <https://censor.net/ua/b3545706> [in Ukrainian].
 18. Ofitsiinyi sait Derzhmysluzhby.[Official website of the State Customs Service] URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Борса В. В., Мірошніченко М. І. Організаційно-інформаційне забезпечення фіскальної безпеки шляхом модернізації митної системи. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту: зб. наук. праць*. 2025. № 3–4. С. 231–244. DOI: 10.31767/nasoa.3-4-2025.22

Link to the article:

Borsa V. V., Miroshnichenko M. I. (2025) Orhanizatsiino-informatsiine zabezpechennia fiskalnoi bezpeky shliakhom modernizatsii mytnoi systemy [Organizational And Informational Provision Of Fiscal Security Through Modernization Of The Customs System]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Audit*. 3–4. 231–244. DOI: 10.31767/nasoa.3-4-2025.22